

Zeitschrift: Romanica Raetica : perscrutaziun da l'intschess rumantsch
Band: 13 (1998)

Artikel: Historia, lungatg e cultura
Kapitel: Rimnada e publicaziun de canzuns popularas romontschas
Autor: Maissen, Alfons
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-858963>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 07.10.2024

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

5. Rimnada e publicaziun de canzuns popularas romontschas

(En: *Igl Ischi: Annada 49, 1963, 201-206*)

Ellas differentas lavurs sur della canzun populara s'ei ca stau pusseivel d'evitar certas repetiziuns, denton cun novs aspects. Arrivan denton novas persunas de rimnada, secasan novas acziuns de retscherca en plirs loghens. A Basilea vegn cussegliau en sesidas co metter sin via ulteriuras ediziuns de canzuns romontschas. Plirs representants dubitavan denton che la rimnada de tochen dacheu seigi sufficienta per entscheiver da detschiert cun novas publicaziuns. Incaps finansials e la munconza de buna gliעד che veva peda, smasan la buna veglia. Previ eran paucs mo buns e stabels collaboraturs, independents e munerai en moda duida e che san ch'ei se-tracta de texts romontschs – mo surtut era dellas melodias!

Igl onn 1902 compara il tierz cudisch della *Crestomazia retoromontscha* de Caspar Decurtins. Igl ei plitost in fascichel che volum. El cumpeglia duas artgas e resta dil tuttafatg il nanin denter ses ulteriurs cumpogns che prendan beinduras dimensiuns de gigants. Il menzionau cudischet cuntegn 100 melodias ed entschattas de miedis encuretgs, anflai e nudai en Surselva sin fundament dils texts rimnai e stampai da Decurtins els emprems dus volums della *Crestomazia* 1896 e 1901. Ei setracta d'ina collecziun fetg preziosa de miedis populars.

Las notaziuns ein stadas procuradas da professuressa *Lombri-ser-Stöcklin*, musicista a Friburg, la stad 1898 e duront igl unviern 1898/99. Ei setracta d'in'emprem'emproma de nudar miedis populars sin intschess romontsch, cantai da nos cantadurs e nossas cantaduras. Suenter quest'emprem'acziun sesfundra l'iniziativa Decurtins en in profund sien de varga 30 onns, silmeins per igl intschess della Surselva. E contas canzuns popularas ein idas en emblidanza en quei temps?

Enteifer quei spazi de treis decennis resta denton cunzun in um buca inactivs. Igl ei *Tumasch Dolf*. Incitau da Caspar Decurtins rimn'el gia 1913 en sia patria pli stretga, ella Val Schons, canzuns popularas. Dagl onn 1915 naven veva era *Gian Gianett Cloetta* entschiet a rimnar canzuns popularas,

plitost privatamein e per agen diever en scola e sco dirigent de chors. Mo emblidar lein nus buc l'influenza dell'ediziun Decurtins sin il scribent e poet *Flurin Camathias* che ha fatg diever, encunter tut usit dil temps, dellas melodias popularas en siu oreifer cudischet de cant per las scolas *La merlotscha*, digl onn 1905. *Aluis Simonet* rimna en quei temps cunzun miedis populars sin texts latins della baselgia. Mo en emprema lingia numnein nus *Tumasch Dolf* che ha luvrau cun gronda premura e cun sistem vid la notaziun de canzuns popularas. *Peider Lansel* rimna medemamein miedis populars suenter haver ediu persuls e cun auters ensemen in grond diember de texts de canzuns.

Igl onn 1930 entscheiva ina nova acziun, quella gada tgamunada dal parsura dell'Uniun de tradiziuns popularas, da prof. *Eduard Hoffmann-Krayer*, che tarmetta il cantadur alla lauta *Hanns in der Gand* en Surselva per continuar la raccolta e rimnada de canzuns popularas. Dal medem liug anora vegn 1931 Tumasch Dolf tarmess ella Sutselva. In der Gand sco era Dolf ein stai incantai de lur anfladas. En num dell'Uniun dils Grischs rimna Tumasch Dolf 1932 miedis populars ella Val Müstair. Diesch onns pli tard, 1942 e 1943 serenda Dolf aunc duas gadas sur il cuolm ell'Engiadina, quella gada puspei en num dell'Uniun de tradiziuns popularas a Basilea. Cloetta se-restrenscha 1950 da sia vart, per la medema Uniun, sin treis loghens ad el specialmein cars, rimnond sistematicamein miedis e texts a Bravuogn, Tschlin ed ella Val Müstair. Igl onn 1959 ein 60 de questas canzuns comparidas en in bi e bein illustrau cudischet de canzuns popularas.

Sco cun Caspar Decurtins en Surselva stat ei cun Peider Lansel ell'Engiadina. Omisdu eran en principi rimnaders de texts de canzuns, silsuenter publicai ella Crestomazia u ellas *Annalas*. Quels numerus ed interessants texts han cudizzau tscheu e leu de far lavur cumpleta cun aschunscher al tgierp dil patratg era il dretg vestgiu musical. Senza quella lavur de pionier, cunzun entras Decurtins, fuss il recaltgament dellas melodias staus ordvart grevs, sche buca nunpusseivels. Senza il text della canzun de *Sontga Margriata* e las entschattas de miedis ella Crestomazia, vess *Hanns in der Gand* mai anflau igl entir

miedi, cantaus da dunna *Catrina Gartmann-Casanova* a Pruastg-dado ils 24 de fenadur 1931. Senza ils texts ella Crestomazia e las melodias nudadas da dunna Lombriser vess prof. Hoffmann-Krayer mai anflau cantun de tarmetter In der Gand en Surselva. Senza Decurtins vess ei era buca dau in nudader Tumasch Dolf.

Peider Linsel fuva era en in auter grau ella medema situaziun sco Decurtins. Omisdus eran buca preparai ed instrui per la notaziun musicala. Lur capientscha, lur spért iniziativ ha denton procurau per gidonters experts. Sche tut tschels rimnaders luvravan cull'udida ed il rispli enta maun, veva Peider Linsel a disposiziun ina apparatura Edison che recepeva, sche gie malamein, ils miedis cantai dils cantadurs. El ha rimnau sias canzuns popularas exclusivamein en quella moda mechanic-acustica, laschond silsuenter transscriver ellas en notas d'in versau musicist: *Charles Faller*. Era Hanns in der Gand veva ina tala apparatura ad emprest. Era per motivs de spargnusa-dad duvrava el quei indrez mehanic-acustic mo fetg darar, per controllas e per haver archivau enzacons exempels de vusch e de maniera dil cantar popular.

Beingleiti se presenta in niev progress tecnic ella recepziun de texts e melodias. Dr. *A. Schorta* mobilisescha per ina nova acziun de rimnada igl agid de dr. *Rudolf Brunner*, directur digl archiv fonografic dell'Universitad de Turitg. Cun in niev sistem de recepir serenda il scribent de questas lingias cun dr. Brunner a Mustér. Ils 26 e 27 de fenadur 1939 conta la cantadura tschocca *Maria Petschen* 70 canzuns che vegnan immediat tagliadas sin plattas de celluloid. Quella moda de fermar plaid e miedi era in bionton pli perfetga che quella cun agid dil sistem Edison. La reproducziun era semplia e lubeva buna e ruasseivla lavur de notaziun. Cun questa greva apparatura vegnan ina partida vitgs visitai. En cuort temps, alla fin ed all'entschatta dils onns 1938 e 1939, ein varga 500 canzuns rimnadas, controlladas e nudadas.

Questa acziun ei stada ordvart beinvegnida ed instructiva, demai ch'il scribent de quest rapport veva surpriu en principi gia 1939 la redacziun dellas canzuns popularas romontschas, in plan projectau en directives dalla *Uniun svizzeras de tradiziuns*

popularas a Basilea. Nossa proposta de reunir tut las melodias della *Consolaziun dell'olma devoziusa*, en 2 volums, *miedis e texts*, anfla criedi. Ensemen cul niev material rimnau e quel de Hanns in der Gand, duevan vegnir reunidas las rimnadas de Tumasch Dolf, Duri Sialm, Gieri Casutt, Sur Aluis Simonet, Alfons Maissen e Werner Wehrli, realisond in'ediziun scientifica della Consolaziun. 1941 s'associescha igl enconuschent musicist *Werner Wehrli* alla redacziun della part musicala, miera denton gia 1944, suenter haver finiu sia lavur, mo senza veser l'ovra ch'era carschida a cor ad el pli e pli. Dr. *A. Schorta* surpren la conredacziun della part linguistica. 1945 compara l'ediziun scientifica della Consolaziun en dus volums. Quella ediziun fuss buca stada pusseivla senza la collaboraziun nunstunclenteivla dil parsura della Uniun svizzera de tradiziuns popularas d'allura, prof. dr. *Karl Meuli*, sez in Grischun, e senza igl agid de prof. dr. *Altweg*, directur d'allura digl Archiv svizzer della canzun populara. Cull'ediziun della Consolaziun era ina part tematicamein bein definida, realisada entras l'Uniun svizzera de tradiziuns popularas, Basilea.

Per l'ediziun dell'entir'ovra en 5-6 volums, pli variada e complicada en sia structura, muncava da gliez temps, tenor nies pareri ina basa sufficienta de material rimnau. Quella munconza ha stuiu vegnir reparada avon che entscheiver danovamein culla publicaziun. Quei ei per plirs motivs buca stau pusseivel en cuort temps. Oz ei il mument decisiv arrivaus. Nus stuein denton aunc tschintschar igl εμπrem d'in niev acquist de recepziun e de sias bunas consequenzas.

In pass decisiv ella perfecziun tecnica de recepziun musicala entscheiva a purtar novs fretgs entuorn 1950 cull'invenziun della bindella acustica, cul magnetofon. Ina nova era ella recepziun della canzun romontscha entscheiva.

En quei mument er'ei dau d'activar danovamein la lavur ora silla tiara culs cantadurs e cullas cantaduras. Quei ei reussiu a nus. Culla nova apparatura vegn fatg l'entschatta 1952 a Breil, ensemen cun prof. dr. *Arnold Geering*, niev cau digl Archiv svizzer della canzun populara a Basilea.

Silsuenter rimna il scribent de questas lingias canzuns en Lumnezia, ella Foppa, ella Cadi, en Surmir ed ella Val Müstair,

visitond varga 50 loghens e tschiens cantadurs e cantaduras. Era la canzun populara latina de baselgia vegn dacheudenvi risguardada pli e pli stediamein e cun tutt'attenziun.

Il material rimnau ei silsuenter vegnius registraus, transcrets e pinaus per la publicaziun. Las varga 70 pindellas surve-schan adina puspei per controlla della notaziun, conservan ed archiveschan denton era vusch e moda de cantar de nos cantadurs e nossas cantaduras. Il diember de canzuns rimnadas ils davos 12 onns astgass survargar plirs mellis.

Schegie che la rimnada de canzuns va vinavon, astg'ins considerar la basa hodierna de materiel recaltgau per sufficienta per la continaziun della publicaziun. Secapescha ch'ei tucca era silsuenter de far en certs loghens controllas, rimnar tscheu e leu parts de texts munconts che astgassen aunc esser zuppai ella memoria d'enqual vegl ni veglia cantadura.

Per secunda part della ediziun cumpleta dellas canzuns popularas ei en preparaziun *La canzun populara protestanta*, melodias rimnadas quasi exclusivamein da *Tumasch Dolf*; aggiuntas derivontas da A. Maissen, G. G. Cloetta ed auters ensemen cun las novissimas recepziuns, vegnan ad arrundar la collecziun. Las davosas directives concernent l'ediziun menzionada, ein sin giavisch de A. Maissen, vegnidas dadas en ina sesida speciala a Basilea, sesida presidiada da prof. *A. Geering* en presenza de prof. dr. *Willi Egloff*, parsura dell'Uniun svizzera de tradiziuns popularas, e signur *Hans Stähelin*, um della scienza musicala. – Sco tiarza part figurescha sil program *La canzun populara profana romontscha*, dividida en pliras parts.

Questa survesta entra buca en detagls, en plaschers e difficultads della recaltgada de miedis populars, era buca ella beinduras spinusa realisaziun della notaziun musicala. Ella sa gnanc allegar il principal: *ils cantadurs e las cantaduras*, senza ils quals nuot fuss stau pusseivel. Quei tut vegnin nus a far extendidamein cun outra caschun. Il public deigi vegnir informaus ed intervegnir che las grondas stentas de Caspar Decurtins, Peider Lansel e biars auters hagien anflau interess e continuaziun. Pér la ediziun cumpleta vegn a saver dar la vera impressiun dellas lavurs che han stuiu succeder per mantener en digna moda il grond scazi musical popular, in impurtont

sector della litteratura orala romontscha, plaid e canzun che han moviu nies pievel ils davos tschentaners.

Prof. dr. Karl Meuli scriva en in liug: *«Ins di buca de memia sch'ins considerescha la publicaziun dellas canzuns popularas romontschas per in monument cultural, sil qual la scienza sco era la tradiziun populara sa esser loscha.»*

L'Uniun svizzera de tradiziuns popularas, sesenta a Basilea, ha planisau ina ediziun cumpleta e monumentala de tut il scazi melodic e poetic de nosa canzun populara. Il material ei raccoltaus. Ina tala incumbensa selai denton buca realisar senza gronds mieds finansials. In agid commensurau vegn cantun e confederaziun segiramein buca a snegar el dretg mument.